

dum prædictam acceptionem, sic prima propositio falsa est, eo quod aliqua non differunt quæ diversa sunt. Idem autem non differenti, sed diverso opponitur. Si autem sumatur differens large pro diverso, & differenti, sic prima propositio vera est, sed media est falsa, ut ex prædictis patet.

Ad sextum dicendum, quod creaturæ non dicuntur divinam bonitatem participare quasi partem essentiae suæ, sed quia similitudine divinæ bonitatis in esse constituuntur, secundum quam non perfecte divinam bonitatem imitantur, sed ex parte.

ARTICULUS II.

Utrum anima humana sit constituta ex aliqua materia.

I. P. quest. LXXIII. art. 5. & II. contra Gent. cap. 1. & 11. & quodl. 111. art. 2.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod anima ex aliqua materia constituta sit. Omne enim quod est hoc aliquid in natura, est compositum ex materia, ut in II. de Anima (in princ.) patet. Sed anima rationalis est huiusmodi: quia est per se sine corpore existens, ab alia anima ejusdem speciei numero distincta. Ergo &c.

2. Præterea. In quocumque inveniuntur proprietates materiæ, oportet materiam inveniri, cum proprietates rei à re non separentur. Sed in anima inveniuntur quædam proprietates materiæ, ut subjici, recipere, pati, & huiusmodi. Ergo videtur quod sit ex materia composita.

3. Præterea. Secundum Philosophum in II. Metaph. necesse est imaginari materiam in re mota. Sed animæ mutabilitas ostenditur ex hoc quod vitiiis, & fallaciis deformis redditur; formatur autem virtutibus, veritatisque doctrina, secundum Augustinum VII. super Genes. (ad litt. cap. vi.) Ergo in anima est materia.

4. Præterea. Secundum Philosophum in VIII. Metaph. text. 111. nullius agentis actio terminatur nisi ad compositum. Sed actio creatis Dei terminatur ad animam, quam in esse producit. Ergo est ex materia, & forma composita.

5. Præterea. Nihil vivit seipso nisi Deus. Sed anima non tantum vivificat corpus, sed etiam vivit. Ergo seipsa non vivit, sed aliquo sui. Sed omne illud in quo est principium vitæ, & recipiens vitam, est ex materia, & forma compositum. Ergo &c.

6. Præterea. In omni creato differt quod operatur, & quo operatur: quia solum primo agenti convenit per essentiam agere; aliis autem per participationem alicujus quod ad essentiam additur. Sed anima habet operationes proprias, & sic illis operationibus ipsa est operans. Ergo non est quo operatur: & sic non videtur esse forma simplex, sed materiam habens: quia forma est principium quo operatio producit.

Sed contra. Quanto aliquid est propinquius uni primo, & simplici, tanto magis est unum, & simplex, ut in Lib. de Causis (prop. xvii.) dicitur. Sed inter formas naturales anima Deo est propinquior. Ergo cum aliæ formæ sint simplices, multo fortius anima.

Præterea. Formæ substantialis non est forma subs-

(1) *Al. in pœnis imitata esset. (2) Vulgata: Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori. (3) Al. vel tota essentia sua sit corporis forma, vel partem essentiae suæ.*

tantialis, sicut nec qualitatis qualitas. Sed omne quod habet materiam, habet etiam substantialem formam dantem esse materiæ. Cum ergo anima sit forma substantialis, videtur quod ex materia composita non sit.

Præterea. Augustinus VII. super Genes. ad lit. cap. vi. deducendo per singula, ostendit animam ex materia non esse factam. Non enim potest facta fuisse ex materia spirituali rationali. Quia si natura rationalis ex qua fit, beata fuisset, non (1) in pejus immutata esset, quia materia, cum formatur à Deo, in melius formatur. Si vero misera fuit, oportet quod præcesserit culpa, quod est contra Apostolum. Roman. ix. 12. (2) *Cum nondum aliquid boni egissent, aut mali &c.* Si autem nec beata, nec misera, ut tunc usum rationis nondum habebant, sicut in pueritia contingit, & sic otiosa erat. Similiter nec ex materia spirituali irrationali: quia hoc esset propinquum opinioni quæ ponit animarum de corpore in corpus transitum: & sic pejus adhuc, quia illa positio non dicit animam bestiarum in hominem transire, sed è converso. Similiter nec ex materia corporali: non enim ex eodem facta est anima ex quo facta est caro. Et præterea, cum anima aliquid intelligit, ab omnibus corporalibus se retrahit: quod non contingeret, si de natura corporis esset. Sed ex omnibus prædictis sic potest argui. Omne quod habet materiam, secundum Augustinum, dicitur ex materia factum, quamvis materia tempore non præcesserit. Si ergo anima non potest dici facta ex materia, ut probatum est, anima materiam non habet.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod mihi non videtur in anima, vel in aliqua spiritali substantia aliquo modo esse materiam; sed ipsas esse simplices formas, & naturas, quamvis quidam aliter dicant. Et præter alias rationes quibus hoc de Angelis impossibile videtur, ut supra distinct. iv. dictum est, etiam quadam speciali ratione, materia à ratione animæ secluditur: cum enim anima sit forma corporis, oportet quod (3) vel secundum totam essentiam suam sit corporis forma, vel secundum partem essentiae suæ. Si secundum essentiam suam totam, impossibile est quod pars essentiae sit materia: quia id quod in se est potentia pura, non potest esse forma, vel actus alicujus: omnis autem potentia in genere substantiæ est potentia pura, quia est immediatum subiectum substantialis formæ, & generationis, ut in I. de generatione, text. i. dicitur. Si autem secundum partem substantiæ suæ est forma corporis, per quam est in actu, & non secundum alteram, quæ est materia ejus; sequuntur duo inconvenientia. Unum est quod unus actus numero est forma diversarum materialium, scilicet materiæ corporalis, & materiæ spiritualis, ex qua essentia animæ constituitur. Aliud est quod in potentiis non unius generis est unus actus perficiens: corporalis enim materia, & spiritualis non possunt esse unius rationis. Et præterea illud quod est tantum actus corporis viventis, animam vocamus. Et simili ratione Avicenna ostendit in sua Metaphysica, tract. ix. cap. iv. intelligentias esse simplices. Nec tamen negamus animam rationalem quemdam modum composi-

tionis habere, scilicet ex esse, & quod est, ut supra dist. 111. de Angelis, & in I. dist. viii. de ipsa anima expositum est; qui tamen compositionis modus in aliis formis non invenitur, quia non possunt esse subsistentes quasi in esse suo, sed sunt per esse compositi: & in hoc anima deficit à simplicitate divina. Hoc etiam in I. dist. viii. plenius expositum est.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc aliquid in natura potest dici ex duobus. Aut ex eo quod habet esse subsistens in natura; & sic anima rationalis est hoc aliquid. Sed ex hoc non sequitur quod ex materia componatur: hoc enim subsistenti accidit, scilicet ex materia componi. Alio modo potest dici hoc aliquid per hoc quod aliquid quod est pars essentiae suæ, individuatur; & sic anima non est hoc aliquid: principium enim individuationis animarum est ex parte corporis, & tamen etiam post separationem corporis remanent individuatæ, & distinctæ, ut in I. Lib. dictum est dist. viii. & sic accipit Philosophus hoc aliquid in II. de Anima, text. 111. unde ibi expresse negat animam esse hoc aliquid.

Ad secundum dicendum, quod pati, & recipere, & omnia huiusmodi, dicuntur de anima, & de rebus materialibus æquivoce, ut patet ex Philosopho in III. de Anima, text. vi. & ex Commentatore ibidem: unde non oportet quod materia in anima inveniat; sed sufficit quod sit ibi aliqua potentialitas. Qualis autem illa sit, supra 111. dist. de Angelis dictum est.

Ad tertium dicendum, quod non requiritur materia ejusdem rationis ad omnes motus: quia ad motum localem non requiritur materia quæ sit in potentia ad esse, sed solum quæ est in potentia ad ubi. Similiter etiam ad variationem quæ est de vitio ad virtutem, vel è converso, non requiritur materia quæ sit in potentia ad esse, quasi pars essentiae ipsius mobilis; sed requiritur materia tantum quæ sit in potentia ad virtutem, & hæc est ipsa substantia animæ.

Ad quartum dicendum, quod Philosophus loquitur de agente naturali, quod ex materia operatur, ut rationes suæ ostendunt, quæ ex hoc principio procedunt quod in omni factione oportet esse tria, scilicet ex quo fit, & id in quod factio terminatur, & ipsum faciens: & ex hoc concludit quod fieri non est formarum nisi per accidens. Ista autem principia non concedimus in actione divina per quam animam creat: & ideo non oportet animam, vel aliam substantiam spiritualem à Deo creatam, ex materia compositam esse: quia etiam secundum Avicennam, Metaph. tract. ix. cap. i. & iv. agens divinum non agit per motum, ut materiam exigit. Commentator etiam dicit in XI. Metaphys. quod actio æquivoce dicitur de actione qua Deus agit, & de actione naturali.

Ad quintum dicendum, quod, secundum Philosophum in II. de Anima, text. xxxvii. vivere nihil aliud est quam esse viventium: unde sicut anima rationalis est, nec est illud quo est; ita etiam vivit, nec est illud quo vivit. Sed sicut illud quo est formaliter, non est aliqua forma quæ sit pars essentiae ejus, sed ipsum suum esse; ita id quo vivit formaliter, non est aliqua forma quæ sit pars essentiae ejus, sed ipsum suum vivere. Sed id quo est, & quo vivit effective, est ipse Deus, qui omnibus esse, & vitam influit: in rebus quidem compositis mediante forma, quæ est pars essentiae earum; in substantiis autem

simplicibus per totam essentiam earum. Deus autem non est, nec vivit ab aliquo efficiente principio; sed ipse etiam est suum vivere, & suum esse: & in utroque horum deficit anima à perfectione divinæ vitæ.

Ad sextum dicendum, quod illud quo operatur anima, dupliciter acceptum, differt ab ipsa. Operatur enim anima aliquo influente sibi esse, vivere, & operari, scilicet Deo, qui operatur omnia in omnibus; quæ constat ab anima differre. Operatur etiam naturali sua potentia, quæ est principium suæ operationis, scilicet sensu, vel intellectu; quæ non est essentia ejus, sed virtus ab essentia fluens. Neutro autem modo Deus operatur alio à se, quia à seipso operari habet, & ipse est sua virtus. Non autem dicitur anima operari aliquo quod non sit ipsa, sed pars essentiae suæ, sicut corpora naturalia operantur forma, quæ est pars essentiae eorum, licet mediante aliqua virtute quasi instrumento, sicut ignis mediante calore.

QUÆSTIO II.

Tertio quæritur, utrum anima extra corpus creata sit: & circa hoc quærentur duo.

Primo. Utrum sit una anima, vel intellectus omnium hominum, quasi quadam substantia separata in omnia corpora influens.

Secundo. Si sint plures, utrum sint in corpore, an extra corpus creatæ.

ARTICULUS I.

(1) *Utrum anima intellectiva, vel intellectus sit unus in omnibus hominibus.*

I. P. quest. LXXVI. art. 2. & II. contra Gent. cap. LXXIII. & LXXV. & opusc. 11. vel 111. cap. xxxv. & LXXXVI.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod anima rationalis, vel intellectus sit unus numero in omnibus. Nulla enim forma multiplicatur secundum esse ad divisionem materiæ, nisi forma materialis. Sed intellectus, ut in III. de Anima, text. iv. & seq. probatur, non est forma materialis, cum non sit actus corporis cujusdam: quod ex ipso suo actu probatur, quia cognoscit omnes formas materiales; quod non posset esse, si aliquam earum haberet in natura sua, vel determinaretur ad eam ex corpore cujus esset actus; sicut virtus visiva non cognosceret omnes colores, si pupilla quæ est organum ejus, haberet determinatum colorem. Ergo intellectus non multiplicatur secundum esse ad divisionem materiæ; & ita manet unus in omnibus individuis humanæ speciei, quæ non nisi per materiam dividuntur.

2. Præterea. Impossibile est quod principium sit materialius quam principiatum, quia principium oportet esse simplicius. Sed, sicut ab omnibus conceditur, aliqua sunt potentia animæ rationalis, quæ non sunt actus corporis cujusdam, nec organa affixa, cujus principium, & radix est ipsa essentia animæ. Ergo videtur quod nec ipsa anima rationalis corpori uniat per essentiam suam sicut actus ejus; & ita sequitur, ut videtur, quod ad divisionem corporum, anima rationalis non distinguatur.

3. Præterea. Omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis, & non per modum

(1) Nicolai: *Utrum anima intellectiva sit una, vel intellectus unus &c.* & sic infra in objectione.

dum sui, ut ex Dionysio (a) & ex Lib. de Causis habetur. Si ergo intellectus individuatur ad divisionem corporis, ut sit alius & alius diversorum, oportet quod formae intellectuales in eo receptae, etiam sint individuatae: ex quo videntur sequi duo inconvenientia. Unum est, cum nullum particulare sit intellectum in actu, sed in potentia, quod huiusmodi species non erunt intelligibiles in actu, sed indigebunt intelligi per alias species, & sic in infinitum procedetur. Aliud est quod erit idem modus recipiendi formas in materia prima, & in intellectu possibili, quia utrobique recipiuntur ut sunt istae, & non ut sunt formae simpliciter: & ita sicut materia prima non est cognoscibilis per formas quas recipit, ita nec intellectus possibilis, ut videtur.

4. Præterea. Quaecumque distinguuntur ad invicem, oportet quod aliquid diversum sit in natura utriusque. Sed cum intellectus nihil sit eorum quæ sunt ante intelligere, videtur quod non sit aliquid diversum invenire in eo, nisi secundum diversitatem specierum intellectivarum. Ergo non differunt intellectus istius, & illius per essentiam, sed per species intellectas tantum.

5. Præterea. In omnibus substantiis per se existentibus, & immaterialibus diversitas secundum numerum redundat in diversitatem speciei: quia si habent esse suum absolutum subsistens, non possunt distingui essentialiter per aliquid quod sit extra essentiam earum, super quod deferantur, sicut formae corporales super materiam delatae. In essentia autem earum non est diversitas formæ, quæ diversitatem speciei inducit. Sed non est dicere, quod intellectus diversorum hominum differant secundum speciem, quia & ipsi homines specie differunt ad diversitatem suarum formarum. Ergo cum anima rationalis sit substantia in se subsistens, alias post corpus non maneret, & etiam sit immaterialis, videtur quod nec etiam numero in diversis hominibus differat.

Sed contra est quod impossibile est plurimum individuum esse unam formam numero. Sed anima rationalis est forma cuiuslibet hominis: si enim homo haberet esse à substantia sensitivæ, vel nutritivæ, non posset in homine inveniri quantum ad suum esse primum unde animalia excederet; quod est inconveniens. Ergo impossibile est unam tantum esse animam rationalem omnium.

Præterea. Impossibile est inveniri diversitatem quo ad esse secundum in illis quorum nulla est diversitas quo ad esse primum: quia diversitas secundarum perfectionum, & contrarietas non potest esse simul cum unitate perfectionis primæ, quia sic contraria essent in eodem. Sed nos invenimus perfectiones ultimas quantum ad esse secundum, esse in diversis hominibus diversas, & contrarias, quorum quidam sunt stulti, & quidam sapientes, & quidam vitiosi, & quidam virtuosii. Ergo oportet primam perfectionem, scilicet animam, quantum ad esse primum, in diversis variari.

Præterea. Anima est forma corporis, & motor. Sed in corporibus cælestibus, secundum positionem Philosophorum (b) diversis corporibus assignantur diversi motores. Ergo videtur quod multo fortius in diversis hominibus sint diversæ animæ.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Lib. de divinis Nom. cap. iv. & Lib. de cælest. Hier. cap. ix. & xii. & de eccles. Hier. cap. v. colligitur; sed ex Lib. de Causis propos. xx. & expressius xxiv. (b) Ut nominatum apud Aristotelem videre est Lib. XII. Metaph. text. xliii. & xlviii. vel cap. viii. Græco-Lat. in principio, & fine.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa unitatem, & diversitatem animæ rationalis sunt plures Philosophorum opiniones, prætermissis illis qui ponunt intellectum esse unum in tota natura intellectuali, vel qui ponunt intellectum esse idem quod divina essentia; ad quarum intellectum oportet intelligere, quod distinguitur secundum Philosophos tripliciter intellectus, scilicet intellectus possibilis, intellectus agens, & intellectus in habitu: & dicitur intellectus possibilis qui est in potentia ad recipiendum omnes formas intellectas, sicut oculus est in potentia ad recipiendum omnes colores; intellectus autem agens dicitur qui facit intelligibilia in potentia esse in actu, sicut lumen quod facit colores in potentia visibiles, esse actu visibiles; intellectus autem in habitu, vel formalis, ab eis dicitur quando intellectus possibilis iam perfectus est specie intelligibili, ut operari possit; nulla enim potentia passiva habet operationem nisi per speciem objecti sui perfecta fuerit, sicut visus non videt antequam recipiat speciem coloris.

His ergo visis, sciendum est, quod in hoc fere omnes Philosophi concordant post Aristotelem, III. de Anima cap. text. xix. & xx. quod intellectus agens, & possibilis differunt secundum substantiam, & quod intellectus agens sit substantia quadam separata, & postrema in substantiis separatis, & ita se habet ad intellectum possibilem quo intelligimus, sicut intelligentiæ superiores ad animas orbium. Sed hoc secundum fidem non potest sustineri. Si enim ut Anselmus probat, Lib. *Cur Deus homo* cap. xviii. reparationem hominis per Angelum Deus fieri noluit, ne paritas hominis, & Angeli in gloria tolleretur, dum Angelus hominis fieret causa salutis; similiter si poneretur quod anima nostra secundum naturalem operationem dependeret ab aliqua intelligentia, vel Angelo, non posset rationabiliter sustineri, quod anima Angelis par sit in gloria futura, quia ultima perfectio uniuscujusque substantiæ est in complemento suæ operationis: & ideo uniri cum intelligentia agente ponunt prædicti Philosophi ultimam felicitatem hominis. Et ideo quidam catholici doctores corrigentes hanc opinionem, & partim sequentes, satis probabiliter posuerunt, ipsum Deum esse intellectum agentem, quia per applicationem ad ipsum, anima nostra beata est: & hoc confirmant per hoc quod dicitur Joann. i. 9. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

De intellectu autem possibili similiter fuit magna diversitas inter Philosophos sequentes Aristotelem. Quidam enim dixerunt, intellectum possibilem esse diversum in diversis; quidam vero esse unum in omnibus. Eorum autem qui posuerunt eum diversum esse in diversis, sunt tres opiniones. Quidam enim dicunt, intellectum possibilem nihil aliud esse quam præparationem, quæ est in natura humana ad recipiendam impressionem intellectus agentis; & hanc esse virtutem corporalem consequentem complexionem humanam: & hæc fuit opinio Alexandri. Sed hoc non potest stare etiam secundum intentionem Aristotelis, III. de Anima text. xix. qui vult quod intellectus possibilis sit receptivus specierum in-

intelligibilium. Præparatio autem non est receptiva, sed magis præparativa: præparatum autem hac præparatione est corpus, vel virtus in corpore: & ita illud quod recipit formas intelligibiles, esset corpus, vel virtus in corpore: quod Philosophus improbat. Præterea sequeretur quod intellectus possibilis non esset virtus cognoscitiva. Nulla enim virtus causata ex commixtione elementorum, est cognoscitiva: quia sic qualitas elementorum ageret ultra suam speciem, quod est impossibile.

Et ideo alii dixerunt, quod intellectus possibilis nihil aliud est quam virtus imaginativa, secundum quod est nata ut sint in ea formæ quæ fuerunt intellectæ in actu: & hæc est opinio Avempace. Sed hoc etiam est impossibile: quia secundum Philosophum in III. de Anima, text. xxx. xxxi. xxxii. phantasmata quæ sunt in imaginativa, se habent ad intellectum humanum sicut colores ad visum: & ideo oportet quod phantasmata sint moventia intellectum possibilem, sicut color movet visum: unde aptitudo quæ est in intellectu possibili ad intelligendum, est similis aptitudini quæ est in patiente in potentia, ut sit patiens in actu; aptitudo autem quæ est in imaginativa, est sicut aptitudo agentis in potentia, ut sit agens in actu. Impossibile autem est quod idem sit movens, & motum, & agens, & patiens. Ergo impossibile est quod virtus imaginativa sit intellectus possibilis. Præterea adhuc sequeretur quod virtus recipiens intelligibilia in actu, quæ dicitur intellectus possibilis, esset utens organo corporali, cum virtus imaginativa habeat determinatum organum.

Sciendum est etiam, quod secundum has opiniones intellectus possibilis generatur generato corpore, & corrumpitur corrupto corpore: & cum non sit differentia intellectus in diversis hominibus, nisi intellectus possibilis, quia agens est unus; sequeretur quod illud quod remanet de intellectu ex omnibus hominibus post mortem, esset unum numero, scilicet intellectus agens: & hoc est valde hæreticum, quia sic tolleretur retributio meritum post mortem.

Et ideo tertia opinio est Avicennæ, tract. de Anima cap. vii. part. v. & vi. qui ponit intellectum possibilem in diversis diversum, fundatum in essentia animæ rationalis, & non esse virtutem corporalem, & cum corpore incipere, sed non cum corpore finiri. Unde quantum ad intellectum possibilem, ejus opinio est quam tenemus (c) secundum fidem catholicam, quamvis erret cum aliis de intellectu agente, ut dictum est.

Eorum autem qui ponunt unum intellectum possibilem in omnibus, duplex est opinio. Una est Themistii, & Theophrasti, ut Commentator eis imponit in III. de Anima, com. v. Dicunt enim, quod intellectus in habitu, qui est tertius, est unus in omnibus, & æternus, & est quasi compositus ex intellectu agente, & possibili; ita quod intellectus agens est sicut forma ejus, & per continuationem intellectus possibilis continuatur etiam in nobis intellectus agens; ita quod intellectus agens est de substantia intellectus speculativi, qui etiam dicitur intellectus in habitu, per quem intelligimus: & huiusmodi signum inducunt, quia illa actio intellectus quæ est in

In II. Sent. Tom. II.

(2) Al. facta sint æterna. (3) Al. materiale. (4) Subaudi species.

EX EDIT. P. NICOL. (c) Quod subiungitur, *Secundum fidem catholicam*, confirmatum est in Concil. Lateranensi sub Leone X. ubi aliqui temere philosophantes reprobari dicuntur qui unicam in cunctis hominibus animam asserebant, vel in dubium revocabant an una esset: quia nisi pro multitudine corporum, quibus infunditur, multiplicata ponatur esse, frustra æternam penam, & æterna premia iudicandis repromittat Deus: ideoque vitandi ut hæretici, & puniendi decernuntur sic prave sentientes.

potestate nostra, pertinet ad intellectum in habitu. Cum ergo abstrahere species à phantasmatibus sit in potestate nostra, oportet quod intellectus agens sit intellectus in habitu sicut forma ejus. Et ad hanc positionem deducuntur qui ex demonstratione Aristotelis volunt habere, quod intellectus possibilis sit unus in omnibus, quia non est hoc aliquid, nec virtus in corpore; & per consequens quod sit æternus. Et dicunt iterum, quod intellectus agens similiter sit æternus, & quod impossibile sit effectum esse generabilem, & corruptibilem, si agens, & recipiens sit æternum. Unde posuerunt, quod species intellectæ sunt æternæ: & ideo non contingit quod intellectus quandoque intelligat, & quandoque non, per hoc quod fiant novæ species intelligibiles quæ prius non fuerunt; sed ex conjunctione intellectus agentis cum possibili, secundum quod continuatur in nobis per impressionem suam. Sed hanc opinionem Commentator improbat, ubi supra, quia sequeretur quod formæ rerum naturalium quæ intelliguntur, essent ab æterno sine materia, & extra animam, ex quo species illæ non ponuntur in intellectu possibili ut forma ejus: quia forma intellectus possibilis ponitur ab eis intellectus agens. Sequeretur etiam, cum ultima perfectio hominis sit secundum intellectum in habitu, & prima secundum intellectum possibilem, quod homo non differret ab homine neque secundum ultimam perfectionem, neque secundum primam; & sic esset unum esse, & una perfectio omnium hominum, quod est impossibile. Et ideo ipse tenet aliam viam, quod tam intellectus agens quam possibilis, est æternus & unus in omnibus; sed species intelligibiles non sunt æternæ: & ponit quod intellectus agens non se habet ad possibilem ut forma ejus, sed ut artifex ad materiam; & species intellectæ abstractæ à phantasmatibus, sunt sicut forma intellectus possibilis, ex quibus duobus efficitur intellectus in habitu.

Et per hanc positionem nititur evadere omnia inconvenientia quæ contingunt Themistio. Primo, quia ostendit quod non est necessarium quod si intellectus agens est æternus, & recipiens æternum, scilicet intellectus possibilis, quod (2) formæ sint æternæ, scilicet species intelligibiles. Sicut enim species visibilis habet duplex subjectum: unum in quo habet esse spirituale, scilicet visum; & aliud in quo habet esse materiale, scilicet corpus coloratum: ita etiam species intelligibilis habet duplex subjectum: unum in quo habet esse materiale, scilicet ipsa phantasmata, quæ sunt in imagine, & secundum hoc esse istæ species non sunt æternæ. Aliud est in quo habet esse (3) immateriale, scilicet intellectum possibilem; & secundum hoc subjectum (4) non habent quod sint generabiles, & corruptibiles. Sed ista responsio nulla videtur. Sicut enim non est eadem numero species coloris quæ est in pariete, & quæ est in oculo; ita non est eadem numero species quæ est in imaginatione, & in intellectu possibili: unde adhuc remanet quod illa species quæ est in intellectu possibili, habeat unum subjectum tantum, & illa quæ est in imaginatione generabilis, & corruptibilis, sit alia numero: nisi forte dicatur, quod sunt

X æter-

æternæ simpliciter, sed non quoad eum in quo ab æterno non sunt phantasmata, quorum similitudines sunt apud intellectum possibilem. Sed tamen cum nulla phantasmata sint æterna, adhuc sequeretur quod illæ species quæ sunt ab æterno in intellectu possibili, non essent abstractæ ab aliquibus phantasmatis: & hoc est contra intentionem, & verba Philosophi.

Secundo autem nititur ostendere, quod ex hac positione non sequitur quod omnium hominum sit unum esse, & una operatio, secundum quam omnes sint æqualiter sapientes. Dicit enim, quod cum species intellecta se habeat ad intellectum possibilem quodammodo ut forma ad materiam, hoc modo quod ex eis quodammodo efficitur unum completum, conjunctio ejus ad nos est per id quod est formale in dicta conjunctione, scilicet per speciem intellectam, cujus unum subjectum dicit esse phantasma, quod est in nobis, & ad ipsum intellectum possibilem. Unde cum in diversis sint diversa phantasmata, diversis hominibus conjungitur intellectus possibilis diversa conjunctione: & ex hoc homines habent esse diversum: ex hoc etiam unus scit quod alter ignorat, quia secundum unam speciem intellectam conjungitur uni secundum quam non conjungitur alteri, quamvis quædam intentiones intellectæ sint, ut primæ conceptiones intellectus, secundum quas omnibus conjungitur, à quibus intellectus possibilis nunquam denudatur, hominibus ab æterno existentibus, ut ipse dicit. Unde concludit quod illud quod est in nobis de intellectu, quodammodo est corruptibile, & quodammodo est incorruptibile: quia ex parte illa unde multiplicatur phantasmata, accidit corruptio; sed ex parte intellectus possibilis est incorruptibilis. Unde sequitur etiam ex hoc quod post corporum corruptionem nulla diversitas animarum remaneat. Sed hæc ratio ostenditur esse frivola multipliciter. Primo, quia, ut dictum est, species quæ est forma intellectus possibilis, non est eadem numero in phantasmate, & in subjecto; sed est similitudo illius: unde sequitur quod intellectus nullo modo nobis conjungatur, & sic per ipsum non intelligamus. Secundo, quia conjunctio intellectus cum specie intellecta, est per operationem intellectus, pertinens ad perfectionem secundam: unde impossibile est quod mediante tali conjunctione acquiratur homini perfectio sua prima, & esse substantiale: & sic cum homo ex tali conjunctione sit habens intellectum, ut dicunt, homo non esset homo in specie determinata per hoc quod est habens intellectum: quia illud medium, scilicet species intellecta, cum utroque extremorum conjungitur modo accidentis ad subjectum, scilicet cum virtute imaginativa, & cum intellectu possibili; quod est contra Philosophum in VIII. Metaphysic. text. xvi. ubi dicit, animam corpori nullo mediante uniri, nec etiam mediante scientia, ut Licophron dicebat; in quod ista positio redire videtur. Tertio, quia operatio non egreditur ab objecto, sed à potentia: non enim visibile videt, sed visus. Si ergo non conjungitur intellectus nobiscum, nisi per hoc quod species intellecta aliquo modo habet subjectum in nobis, sequitur quod hic homo, scilicet Sortes, non intelligat, sed quod intellectus separatus intelligat ea quæ ipse imaginatur: & plura alia absurda non difficile est adducere.

Et ideo, remotis omnibus prædictis erroribus, dico cum Avicenna, de Anima part. v. cap. vii. intellectum possibilem incipere quidem esse in corpore, sed cum corpore non deficere, & in diversis di-

versum esse, & multiplicari secundum divisionem materiæ in diversis individuis, sic ut alias formas substantiales: & superaddo etiam, intellectum agentem esse in diversis diversum: non enim videtur probabile quod in anima rationali non sit principium aliquid quod naturalem operationem explere possit; quod sequitur, si ponatur unus intellectus agens, si ve dicatur Deus, vel intelligentia. Nec iterum dico, hæc duo, scilicet intellectum agentem, & possibilem, esse unam potentiam diversimode nominatam secundum diversas operationes: quia quæcumque actiones reducuntur in contraria principia, impossibile est eas reducere in eandem potentiam: propter quod memoria à sensu distinguitur, quia recipere species sensibilium, quod est sensus, & tenere quod est memoriæ, reducuntur in contraria principia etiam in corporibus, scilicet humidum, & siccum. Cum ergo recipere species intellectas, quod est intellectus possibilis, & facere eas intelligibiles actu, quod est intellectus agentis, non possint secundum idem convenire; sed recipere convenit alicui secundum quod est in potentia, & facere secundum quod est in actu: impossibile est agentem, & possibilem non esse diversas potentias. Sed quomodo possint radicari in una substantia, est difficile videre: non enim videtur quod uni substantiæ possit convenire esse in potentia respectu omnium formarum intelligibilium, quod est intellectus possibilis, & esse actu respectu omnium illarum, quod est intellectus agentis: alias non posset facere omnes formas intelligibiles; cum nihil agat nisi secundum quod est in actu. Sed tamen sciendum, quod non est inconveniens aliqua duo esse, quorum utrumque secundum diversa est in potentia respectu alterius; sicut ignis est in potentia frigidus, quod actu aquæ convenit: & aqua est in potentia calida, quod actu est in igne: unde agunt, & patiuntur ad invicem. Similiter dico quod se habet res sensibilis ad animam intellectivam: res enim sensibilis est potentia intelligibilis, & actu naturam distinctam habens; in anima vero est actu lumen intellectuale; sed determinatio cognitionis respectu hujus, vel illius naturæ, est in potentia, sicut pupilla est in potentia respectu hujus, vel illius coloris: & ideo anima virtutem habet per quam facit species sensibiles esse intelligibiles actu, quæ est intellectus agens; & habet virtutem per quam est in potentia, ut efficiatur in actu determinatæ cognitionis à specie rei sensibilis, factæ intelligibilis actu, & hæc virtus vel potentia dicitur intellectus possibilis: & harum duarum virtutum operationes sequitur omne nostrum intelligere, tam principium, quam conclusionem: unde apparet falsum esse quod quidam dicunt, habitum principiorum esse intellectum agentem.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus non negatur esse forma materialis quin det esse materiæ sicut forma substantialis quantum ad esse primum: & ideo oportet quod ad divisionem materiæ, quæ causat diversa individua, sequatur etiam multiplicatio intellectus, id est animæ intellectivæ. Sed dicitur immaterialis respectu actus secundi, qui est operatio, quia intelligere non expletur mediante organo corporali: & hoc contingit, quia ab essentia animæ non exit operatio, nisi mediante virtute ejus, vel potentia: unde cum habeat quasdam virtutes quæ non sunt actus aliquorum organorum corporis, oportet quod quædam operationes animæ sint non mediante corpore.

Ad secundum dicendum, quod quodcumque con-

ARTICULUS II.

Utrum anima fuerint creatæ extra corpora.

I. P. quæst. xc. art. 4. & II. cont. Gent. cap. lxxxiii. & de pot. quæst. 111. art. 10.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod anima fuerint creatæ extra corpora. Genes. 11. 2. dicitur, quod die septimo requievit Deus ab omni opere quod (1) paravit; id est, cessavit aliquod opus novum facere. Sed novum opus est quod nec in se unquam fuit, nec in materia præcessit. Cum ergo anima immaterialis sit, & non possit dici quod secundum materiam præcesserit in operibus sex dierum, videtur quod ipsa in se præcesserit: alias Deus novum opus faceret in animæ creatione. Ergo videtur quod anima extra corpora creatæ fuerint; cum corpora singularium ab initio non fuerint.

2. Si dicas, quod quamvis anima non præcesserit in materia in operibus sex dierum; præcessit tamen quantum ad rationem seminalem; contra. Si ratio seminalis animæ præcesserit, oportet quod in aliqua creatura præcesserit, vel corporali, vel spirituali. Sed illud in quo est ratio seminalis alicujus rei, est effectivum ejus: unde Philosophus in II. Physic. text. xxx. ponit semen in genere causæ efficientis. Ergo vel Angelus esset factor animæ, ut Philosophi quidam posuerunt, quod falsum est: vel aliqua creatura corporalis, quod est magis falsum. Ergo & primum est impossibile.

3. Præterea. Opus creationis præcedit distinctionem, & ornatum. Sed anima educitur in esse per creationem. Ergo non incipit esse post opera sex dierum, in quibus res distinctæ, & ornate sunt; & sic idem quod prius.

4. Præterea. Omne illud quod non dependet ab altero secundum suum esse, potest incipere non incipiente illo. Sed anima rationalis non dependet ex corpore secundum suum esse, cum destructio corpore remaneat. Ergo non videtur inconveniens ponere animas extra corpora creatas.

5. Præterea. Anima, & Angelus conveniunt in natura intellectuali. Cum ergo natura intellectualis conditio sit immaterialitas, videtur quod sicut Angeli ex sua creatione habent quod corpori non uniuntur, similiter animæ rationales in sua creatione corpori unitæ non sint.

6. Præterea. Magis pertinet ad perfectionem universi natura spiritualis quam corporalis. Si ergo animæ rationales quotidie de novo creentur, videtur quod à principio universum perfectum non fuisset, & quod quotidie ejus perfectioni adjiceretur: cuius contrarium habetur Genes. 11. 1. Igitur perfecti sunt cæli, & terra, & omnis ornatu eorum.

Sed contra. (1) Proprius actus est in propria potentia. Sed anima rationalis est proprius actus corporis. Ergo videtur quod non sit nisi in corpore.

Præterea. Terminus motus nunquam præcedit motum, præcipue in generatione. Sed anima est terminus generationis humanæ, sicut quælibet alia substantialis forma rei generatæ. Ergo ante generationem corporis anima esse non potuit.

Respondetur dicendum, quod quorundam antiquo-

X 2

conjunguntur duo, quorum unum est potentius altero, & trahit ad se illud, habet aliquam virtutem præter illud quod sibi subicitur; ut patet in flamma, quia ignis vincens vaporem cui conjungitur, habet virtutem illuminandi, ultra quam possit se extendere actio vaporis incensi calefaciendo. Cum ergo in conjunctione formæ ad materiam forma inveniat dominans, quanto forma est nobilior, & magis vincens materiam, tanto magis poterit habere virtutem præter conditionem materiæ. Unde quædam corpora mixta præter virtutes qualitarum activarum, & passivarum, quæ tenent se ex parte materiæ, habent quasdam virtutes quæ consequuntur speciem, ut quod magnes attrahit ferrum: & magis hoc invenitur in plantis, ut patet in augmento quod terminatur per virtutem animæ, quod non posset esse per virtutem ignis, ut dicitur II. de Anima, text. xl. & xli. & hoc adhuc invenitur plus in animalibus, quia sentire omnino est supra virtutem qualitarum elementarium: & perfectissime in anima rationali, quæ est nobilissima formarum; & ideo ipsa habet quasdam virtutes in quibus nullo modo communicat corpus, & quasdam in quibus communicat.

Ad tertium dicendum, quod secundum Avicenam, loc. cit. species intellecta potest dupliciter considerari: aut secundum esse quod habet in intellectu, & sic habet esse singulare; aut secundum quod est similitudo talis rei intellectæ, prout ducit in cognitionem ejus; & ex hac parte habet universalitatem: quia non est similitudo hujus rei secundum quod hæc res est, sed secundum naturam in qua cum aliis suæ speciei convenit. Nec oportet omne singulare esse intelligibile tantum in potentia, sicut patet de substantiis separatis, sed (5) in illis quæ individuantur per materiam, sicut sunt corporalia: sed species istæ individuantur per individuationem intellectus: unde non perdunt esse intelligibile in actu; sicut intelligo me intelligere, quamvis ipsum meum intelligere sit quædam operatio singularis. Patet etiam per se, quod secundum inconveniens non sequitur: quia alius individuationis modus est per intellectum, & per materiam primam.

Ad quartum dicendum, quod, sicut Commentator etiam dicit in III. de Anima, com. v. illud quod est receptivum aliquorum, non oportet quod sit privatum qualibet natura determinata, sed quod sit deundatum à natura receptorum, sicut pupilla à natura colorum: & ideo intellectum possibilem necesse est habere naturam determinatam; sed ante intelligere, quod est per receptionem speciei, non habet in natura sua aliquid eorum quæ à sensibilibus recipit: & hoc est quod dicitur, quod nihil est eorum quæ sunt.

Ad quintum dicendum, quod quamvis anima non habeat materiam partem sui ex qua sit, habet tamen materiam in qua est, cujus perfectio est; ad cujus divisionem multiplicatur secundum numerum, & non secundum speciem. Secus autem est in illis substantiis immaterialibus quæ non habent etiam materiam cujus sint formæ: quia in eis nulla materialis multiplicatio esse potest, sed tantum formalis, quæ diversitatem speciei inducit.

In II. Sent. Tom. II.

(5) Al. in aliis. (1) Al. paravit. (2) Addit Nicolai, ut dicitur III. de Anima, text. xxvi.